Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

HE 80/2019 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle aktiivimallin leikkureiden ja velvoitteiden kumoamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt lausuntoamme otsikon asiassa, jonka johdosta esitämme seuraavaa.

Esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi pääministeri Antti Rinteen hallituksen hallitusohjelman mukainen aktiivimallin leikkureiden ja velvoitteiden kumoaminen. Hallitusohjelmassa todetaan, että aktiivimallin leikkuri ja velvoitteet puretaan, kun työllisyysvaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä on päätetty.

Työttömyysturvalakia esitetään muutettavaksi siten, että niin kutsuttua työttömyysturvan omavastuupäivin toteutettua aktiivimallia koskevat säännökset kumottaisiin. Työttömyyden alun omavastuuaikaa ei esitetä muutettavaksi. Muilta osin etuuden saannin edellytykset säilyisivät ennallaan. Aktiivimallia koskevien säännösten kumoamisen vuoksi esitetään muutoksia myös työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin ja työttömyyskassalakiin sisältyviä ansiopäivärahan valtionosuutta koskeviin säännöksiin.

Esitys lisää työttömyysetuusmenojen kasvun myötä julkisia menoja arviolta 51,1 miljoonalla eurolla vuodessa vuoden 2020 tasossa.

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelusta on kuultu työmarkkinoiden keskusjärjestöjä ml. Suomen Yrittäjät ry:tä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2020.

Aktiivimallia koskevat muutokset tulivat voimaan 1.1.2018. Sillä toteutettiin työttömyysturvan omavastuun uudistus, jossa työttömyyden alun omavastuuaikaa lyhennettiin 7 arkipäivästä 5 arkipäivään. Aktiivimallin tavoitteena on lisätä työllisyyttä kannustamalla työttömiä työnhakijoita aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen työnhaussa koko työttömyyden keston ajan. Tavoitteena on lisäksi, että työttömyysetuuden saajat aiempaa enemmän hakeutuisivat myös lyhytkestoiseen ja osa-aikaiseen työhön, millä pyritään ehkäisemään työttömyyden pitkittymistä. Tavoitteena edelleen on muuttaa

työttömyysturvajärjestelmää nopeampaan työllistymiseen kannustavaksi niin, että se lisää työllisten määrää 8 000 henkilöllä ja että sen vaikutukset valtiontaloudelle ovat neutraalit.

Aktiivimallin vaikutuksia on selvitetty kolmessa erillisessä selvityshankkeessa. Aktiivimallin suoria työllisyysvaikutuksia koskevat tulokset ovat vaikeasti tulkittavia. Työttömyyden aikainen työnteko ja työttömyydestä poistuminen ovat molemmat yleistyneet aktiivimallin voimaan tulon jälkeen, ja työttömien määrä on vähentynyt huomattavasti aktiivimallin voimassaoloaikana. Näiden muutosten on kuitenkin arvioitu osittain perustuvan juuri yleisen työllisyystilanteen nopeaan paranemiseen, erityisesti perusturvaetuuksia saavien henkilöiden kohdalla. Työttömyysetuuden saajien aktiivisuus, eli osallistuminen palveluihin ja osittainen työllistyminen, lisääntyivät aktiivimallin käyttöönoton jälkeen selvästi verrattuna aiempiin vuosiin. Koska aktiivimallin vaikutusta ei voi erotella luotettavasti muista syistä johtuvasta työllisyystilanteen muutoksesta, arviota aktiivimallin suorista työllisyysvaikutuksista ei voi tehdä.

Emme vastusta aktiivimallin purkamista. Katsomme kuitenkin, että samassa yhteydessä tulisi myös omavastuuaika palauttaa nykyisestä viidestä päivästä seitsemään. Aktiivimallia purettaessa on tarpeen yhtä aikaa säätää rakenteellisia muutoksia, joiden vaikutus työllisyyteen on yksiselitteisesti positiivinen. Tällainen vaikutus olisi ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamisella ja lyhentämisellä. Arviomme mukaan näin voisi syntyä jopa 15 000 – 20 000 uutta työpaikkaa. Samalla on syytä ottaa käyttöön universaali ansioturva eli ansiosidonnainen turva kaikille työttömyysvakuutusmaksuja maksaville. Pitkällä aikavälillä tehokkain tapa lisätä työn tarjontaa on sosiaaliturvareformi, jossa työn vastaanottaminen on kaikissa tilanteissa taloudellisesti kannattavaa. Tämä kannustaisi työvoiman ulkopuolelta työvoiman piiriin.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Harri Hellstén
työmarkkina-asioiden päällikkö